

Podíl mechanismu budování hnízda na vzniku prostorových ustálených forem nejstarších lidských artefaktů

Libor Balák Tišnov, **Pavel Chronc** Nemocnice u Sv. Anny Brno

Příspěvek si bere za úkol reagovat na zaregistrování náhodného experimentu s lidoopem, vyhodnotit jej pomocí psychologie a závěry promítnout do problematiky vzniku prvních ustálených forem kamenných artefaktů.

Začátkem roku 2002 byl Libor Balák svědkem náhodného experimentu s přeskokovým chováním šimpanzice v brněnské zoologické zahrady v Bystrci. Šimpanzi dostali do ubikace látkové pytle. Protože evidentně neměli k dispozici proutě k stavbě odpočinkových hnízd, vzala si jedna šimpanzice dva pytle, dala je pod sebe a otáčejíc se kolem dokola skládala jejich okraje obrovskou rychlostí a nečekanou šikovností v souhře obou rukou do kruhové podoby.

Zde se takové chování promítlo do jiného materiálu než je normálně zvykem.

Ačkoli i řada zvířat vyrábí nástroje, jsou zásadně odlišné od některých nástrojů z kolekce kultury zanechané dávným člověkem ve východní Africe v Tanzanii z lokality Olduvai.

Závěr

Takové jednoduché mechanismy jako tlak na určitou činnost, přeskoková reakce (tj. etologický pojem popisující změnu původního chování, které není možno uplatnit na jiné chování,

kteří má kompenzační charakter), tlak na stavbu hnízda, její teritoriální zvýraznění hranice, promítnutí do zástupného předmětu se podle nás promítají do vzniku prvotních forem dochovatelných artefaktů.

Stejně tak lze rozvádět a zkoušet uplatnění těchto jednoduchých principů a jejich kombinací u zpracovávání dalších dochovatelných a nedochovatelných materiálů, a tím otevírat zcela nečekaně pravděpodobný, logický a bohatý obraz někdejšího kulturního světa nejranějších lidí na zcela přirozených zákonitostech psychologie.

Obr. 1 Schéma skládání pytlů jako přeskokové reakce od stavby hnízda z větví u pozorované šimpanzice. ■ Diagram of assembling sacks as "leap effect" from building nest made of branches observed on chimpanzee. ■ Schema der Sackzusammenfaltung als Übersprungreaktion vom Netzbau aus Ästen bei einem beobachteten Schimpansenweibchen. ■

Summary

Contribution of the Mechanisms of Nest Building to the Origin of Three Dimensional Established Shapes of the Earliest Human Artefacts

This article tries to contribute to the interpretation of the processes of creating the earliest established designs of stone artefacts on the basis of chimpanzee behavioural studies. The observed chimpanzees used substitute materials to build their nests. Similarly we can contemplate about the manufacture of stone tools in the Palaeolithic. This applies the so called 'leap effect' which means changes in original behaviour patterns which could not be utilised into a different pattern as compensation. Thus the pressure to build a nest is projected into a substitute object. According to the authors this effect projects into the creation of the earliest forms of artefacts.

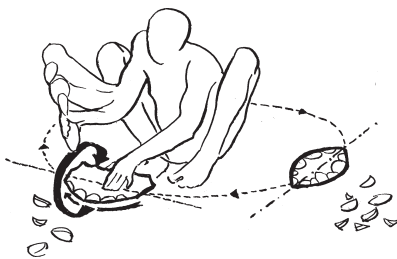
Anteil des Netzbaumechanismus an der Entstehung der standfestigen Raumformen der ältesten menschlichen Produkte

Der Beitrag ist bestrebt, die Interpretation des Entstehungsprozesses der ersten stabilisierten Formen der Steinprodukte zu ergänzen, und zwar auf Grund der Schimpansenbeobachtung. Es waren Schimpansen beobachtet, die ihr Netz mit Benutzung des Ersatzmaterials (Stoffsäcke anstatt Rutenholz) aufbauten. Analogischerweise kann man über die Herstellung der Steinwerkzeuge und Vielfächner in der paläolithischen Zeit nachdenken. Die sogenannte "Übersprungreaktion", d.h. Änderung der ursprünglichen, auf anderes Verhalten unbenutzbaren Haltung mit dem Kompensationscharakter, kommt hier zur Geltung. Der Druck auf den Netzbau, die ausdrucksvoll bezeichnete Territorialgrenze und Projektion in den Vertretungsgegenstand projizieren sich nach den Autoren in die Entstehung der Originalformen der erhaltbaren Produkte.

Part des mécanismes oeuvrant dans la construction des abris du singe avec ceux mis en place dans la création des formes interchangeables des plus vieux artefacts humains

L'article s'efforce d'analyser les processus participant à la création des premières formes interchangeables d'artefacts en pierre sur la base de l'observation du comportement du singe. Il a été

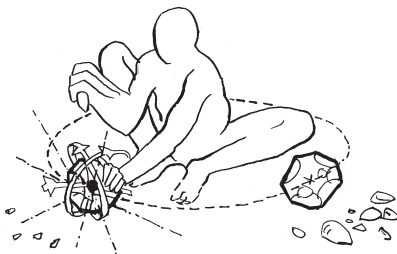
observé chez les singes, lors de la construction de leurs abris, qu'ils utilisent des matériaux interchangeables (sac en tissu à la place de l'osier). De la même façon ce système peut être envisager pour la fabrication d'outils en pierre et de sphéroides pour les cultures du paléolithique. Il est mis en évidence ici, la réaction dite du „sursaut“, signifiant un changement de comportement primitif et qui suppose un caractère compensatoire. La pression présidant à la construction des abris qui comportent en soi une forte notion de frontière territoriale, incite à l'utilisation de matières interchangeables. D'après les auteurs, ces réactions peuvent être projetées dans la création des premiers artefacts humains aux formes interchangeables.

Obr. 2a Schéma aplikace principu některých přeskokových mechanismů do výroby atrefaktu s opakující se konkrétní prostorovou formou (pěstní klín) ■

Diagram demonstrating application of principles of "leap effect" into stone tool manufacturing. ■

Verwendungsschema des Prinzips einiger Übersprungmechanismen in die Produktherstellung mit wiederholter Raumform (Fausstkeil) ■

Obr. 2b „mnohastěn“ ■
"spheroids" ■
Ein Vielfächner. ■